

Brazilië **Filip Cromheecke** **Salvador de Bahia**

Beste lezers,

Verjaardagen worden in Brazilië uitgebreid gevierd. Als nuchtere Belg, wat ik toch altijd blijf, lijken zo'n feesten wat overdreven. Anderzijds kan ik niet ontkennen dat het deugd doet zoveel genegenheid en erkentelijkheid te mogen ontvangen.

Het is ook mij onlangs weer overkomen. Je hoeft niks te organiseren, maar gewoon thuis te blijven om je vrienden te ontvangen. Al van 's morgens vroeg kreeg ik telefoontjes, soms van gespecialiseerde firma's die boodschappen met gelukwensen op achtergrondmuziek laten horen. Een andere firma komt een ontbijtmand brengen. 's Avonds komen de vrienden met taart en frisdrank, met allerlei hapjes, wijn en cadeautjes: parfum, zeep,

hemden, een broek, sandalen, een pyjama, een riem, handdoeken met mijn naam erop geborduurd, enz. Iemand komt met een gitaar zingen, anderen dansen en in een mum van tijd is er een geweldige sfeer. Op een bepaald moment, naar het einde van de avond, moet de jarige de taart aansnijden. Daarvoor wordt er "Lang zal 'm leven" gezongen en moeten de kaarsjes op de taart uitgeblazen worden (meestal kaarsjes die vanzelf weer aangaan). Wensen en blijken van genegenheid worden uitgesproken en men kijkt stiekem toe of je geen traantje van emotie laat. Brazilianen zullen altijd spontane, hartelijke en warmbloedige mensen blijven.

Nog meer verjaardagen

Gisteren – 19 september - hebben de gevangenen van het Observatiecentrum een verrassings-verjaardagsfeestje georganiseerd voor twee vrijwilligers van de gevangenispastoraal die deze week verjaarden. Maria die 50 is geworden en Alex 27. "*Het mooiste cadeau dat we hen kunnen geven, is de eucharistie*" zei een gevangen priester. Daar stemden de anderen volmondig mee in. Ze hadden ballonnen opgehangen en een gelegenheidskoortje zong tijdens de mis.

Na het evangelie over de parabel van de zaaier, gaven verschillende aanwezigen commentaar. "*Deze verjaardag, gevierd in de gevangenis, zal je niet gauw vergeten*" zei Tomas, één van de

oudsten tegen Alex. Maria kon haar tranen niet bedwingen, toen ze vertelde hoe ze dankzij het contact met de mensen in de gevangenis innerlijk gegroeid is en nu echt weet wat leven volgens het evangelie betekent. *“Hier heb ik geleerd om mijn kwetsuren te laten genezen”* zo zei ze. Ze heeft als gescheiden moeder geen gemakkelijk leven en grote kinderen met grote zorgen. Ze had taart en frisdrank meegebracht om na de mis samen te verorberen. Alex is seminarist, heeft een broer die drugverslaafd is, en is door de scheiding van zijn ouders als puber een jaar gaan zwerven op straat, tot zijn moeder hem teruggevonden heeft en hij bij zijn grootmoeder gaan wonen is. Ze schreef hem in bij de catechese en zo leerde hij de kerk kennen. Hij straalde toen hij verwelkomt en omhelst werd door de gedetineerden.

Ik was onder de indruk van het gebeuren: mensen die in een nabij of ver verleden soms verschrikkelijke misdaden hebben begaan, worden geraakt door de eenvoudig warmmenselijke aanwezigheid van vrijwilligers, drukken hun erkentelijkheid uit en leggen in alle eerlijkheid hun leven in Gods handen. God zo werkzaam mogen zien is pure genade.

Naar een congres

De meeste onderzoekers en specialisten in strafrecht en criminologie zijn het erover eens: de gevangenis als instelling doet meer kwaad dan goed, is niet effectief en moet dus afgeschaft worden. Anderzijds zijn de meesten het er ook over eens dat misdaden niet ongestraft mogen blijven. In dat dilemma leven we al eeuwen en tot op de dag van vandaag zijn er buiten de gevangenis, nog maar weinig alternatieve straffen. Er zijn nog geen afdoende middelen gevonden om de criminaliteit te bestrijden en delinquenten terug op het rechte pad te helpen. Er worden dikke doctoraatsthesisen geschreven over al deze begrippen, maar in de praktijk zie ik weinig concrete alternatieven vorm krijgen.

Ik stond dan ook met grote ogen te kijken, hoe op een internationaal congres hier in Salvador met verschillende buitenlandse sprekers (waaronder ook de Vlaming Gert Vermeulen, professor aan de Universiteit Gent), ons programma met ex-gevangenen **“Vrijheid en Burgerzin”** in één van de werkwinkels over educatieve praktijken na detentie als blikvanger alle aandacht kreeg en door de specialisten onderzocht wil worden. Enerzijds kan ik daar alleen maar blij om zijn, maar anderzijds dacht ik *“Als zo’n initiatief, dat in principe eenvoudig is, als iets héél bijzonder en speciaals wordt beschouwd, hoe erg moet het dan niet gesteld zijn op andere plaatsen?”*

Camille van de gevangenispastoraal van de deelstaat Espirito Santo werkt op het openbaar ministerie, vroeg me om met twee openbare aanklagers, vóór het congres begon, de psychiatrische gevangenis te bezoeken. Ze had een video gezien over deze instelling. Ik ging hen op de luchthaven afhalen. Toen we in de gevangenis aankwamen, was onze equipe van de gevangenispastoraal reeds aanwezig. We werden goed ontvangen en in de paviljoenen rondgeleid. Het is een oud gebouw met gebrekkige infrastructuur. De bedden staan op de gang. De gevangenispastoraal vraagt bijv. al lang kastjes in de slaapruintes waar de patiënten hun gerief in kwijt kunnen. We willen ook waterfilters laten installeren. Binnen het chaotische

gevangenisstelsel is de psychiatrische gevangenis het zwakste broertje, omdat de gedetineerden hun stem niet kunnen laten horen om voor hun rechten op te komen. Toch moet gezegd dat de hygiëne verbeterd is, omdat er nu een speciale firma voor is gecontracteerd.

Ondanks de chaos, ontdek je soms mensen die met hart en ziel hun taak opnemen en werkelijk ongelooflijke dingen realiseren. Zo leerden we Graça kennen die les geeft aan de patiënten. Ze is sociologe en heeft een specialisatiecursus gevolgd in mensenrechten. Ik was onder de indruk over de manier waarop ze haar leerlingen boeide, met de beperkte middelen die ze heeft. Ze vond het spijtig dat ze niet ingelicht was over het congres hier in Salvador dat juist over onderwijs in de

gevangnissen gaat. Ik beloofde haar alle materiaal dat ik op het congres kon krijgen, door te spelen.

Na het bezoek bracht ik hen naar het vijf sterren hotel waar het congres doorging. Toen ik Camille de volgende dag in het restaurant van het hotel ontmoette, zei ze dat het contrast tussen de psychiatrische gevangenis en het vijfsterrenhotel haar nog lang had wakker gehouden die nacht.

Het salomonsoordeel

Met de publicatie van een nieuwe wet die het verblijf regelt van minderjarigen in een instelling, is het voor de kinderrechter zo klaar als pompwater. Kinderen hebben recht op een familie. Langdurig verblijf in een instelling (meer dan 2 jaar), hoe goed die ook mag zijn, werkt negatief voor de affectieve ontwikkeling. Ouders die niet willen of kunnen zorgen voor hun kinderen moeten vervangen worden door pleegouders. Als de kinderen nog klein zijn, is de druk voor adoptie groter, omdat er daarvoor nog pleegouders te vinden zijn. De redenering is eenvoudig en logisch, de praktijk is echter heel wat ingewikkelder.

Deze week kwam de kinderrechter Dr. Salomão (mooie naam voor een rechter, niet?) met zijn gevolg 'Nova Semente' - ons opvangcentrum voor kinderen van gevangenen - "bezetten". In opdracht van de nationale justitieraad worden immers alle opvangcentra voor kinderen en adolescenten door de rechter bezocht en alle dossiers op punt gesteld. Speelgoed, kleurboeken en schoolgerief maakten plaats voor de laptops van het gerecht, het openbaar ministerie en de openbare verdedigers.

De tafels van ons opvangcentrum werden op dezelfde manier opgesteld zoals in het gerechtshof. Bange kinderen en ouders, al dan niet gedetineerden, moesten hun opwachting komen maken. Angstig wachtten ze op het verdict. De meeste ouders van de kinderen die bij ons in het Centrum Nieuw Zaadje opgevangen worden, zitten straffen van meer dan twee jaar. Zelfs als ze vrijkomen is het niet gemakkelijk om onmiddellijk het ouderschap terug op te nemen, zonder werk of vaste woonplaats of omdat hun partner nog in de gevangenis zit, of in de drugs wereld. Kinderen zomaar naar het 'thuisfront' sturen is gewoon schadelijk voor hun toekomst.

Ik voelde een heftige woede in mij opkomen. Wat doet dezelfde overheid immers opdat ex-gevangenen hun kinderen menswaardig zouden kunnen opvoeden? Buiten ons programma 'Vrijheid en Burgerzin' bestaat er geen enkele begeleiding voor deze mensen. Als men geen rekening houdt met de moeilijke situatie van ex-gevangenen, dan is het gemakkelijk om iemand als onverantwoordelijk te veroordelen en zijn ouderschap af te nemen. Dr. Salomão liet de kinderen niet letterlijk in twee hakken, maar liet ze wel innerlijk verscheurd achter. Het laatste woord is nog niet gevallen. Ik ging het probleem aankaarten bij een bevriende rechter van het hooggerechtshof die ik nog ken uit andere conflictsituaties. We wachten nu op zijn advies. Of wordt het een salomonsoordeel?

Twee barmhartige Samaritanen

Lúcio is een grapjas, een entertainer en dé romantische zanger in afdeling 1 van de Lemos Brito gevangenis. Hij kwam deze maand meedoen aan onze jaarlijkse bezinningsdag. Met zijn deelgroepje bracht hij een eigentijdse toneelversie van Jezus' parabel over de barmhartige Samaritaan. Hij putte daarvoor uit een recent voorval op zijn gevangenisafdeling.

De "geredde man" die zij speelden in het toneelstuk, zat in werkelijkheid tussen het publiek. Hij kreeg langzaam door dat het over hem ging. Na afloop getuigde hij dat het inderdaad echt zo gegaan was. Op een dag werd hij ziek terug op de afdeling gebracht. Lúcio zag hem dubbel geplooid van de pijn op de grond zitten en vroeg of hij een aspirientje nodig had. Dat nam hij maar al te graag aan. Lúcio raadde hem aan om veel water te drinken om het vochtverlies te compenseren. Hij werd langzaam beter. Dagen nadien kwam de moeder van de zieke op bezoek. Hij vertelde wat er gebeurd was en hoe een medegevangene hem geholpen had. Toen zijn moeder Lúcio kwam

bedanken, bleek hij die vrouw reeds te kennen, ook al wist hij niet dat de man die hij geholpen had, haar zoon was.

Van emotie begon Lúcio een lied te zingen over eenzaamheid en saudades in de nor. Iedereen kreeg tranen in de ogen. Maar op het einde zei hij, "*Vergeet echter het verdriet van de familie van de slachtoffers niet.*" Ik stond versteld van zijn oprechte bekommernis. Ik had dit nog maar zelden uit de mond van een gevangene gehoord.

Flávio, een kleine, jonge man uit het binnenland, had zijn beste kleren aangetrokken om mee te doen aan de bezinningsdag. Zijn celmaten vroegen lachend of zijn lief op bezoek kwam. Van kindsbeen af was hij altijd sterk betrokken geweest bij zijn parochie, als catechist, jeugdleider en bloemenschikker in de kerk. Hij had zelfs al deelgenomen aan een voorbereidende groep voor het seminarie en droomde ervan om priester te worden. Tot hij door een drama plots in de gevangenis terecht kwam en alles in rook zag opgaan.

Als trouwe deelnemer deed het hem pijn dat er maar weinigen gehoor gaven aan de oproep van de gevangenispastoraal. Maar mede dankzij zijn volhardend uitnodigen was er die dag toch een behoorlijke groep komen opdagen. Hij gaf een sterke getuigenis over zijn engagement en zei dat dit de mooiste dag van zijn leven was, omdat hij nu de kans had om tegen zijn collega's te zeggen wat hem op het hart lag. Ik bewonderde zijn moed om zich zo kwetsbaar op te stellen tegenover gasten die God nog gebod kennen.

Al bij de ingang van de patio kwam ik de beruchte drugbaron Ravengar tegen, de onbetwiste leider van de gevangenen van afdeling 1, "*de wieg van de gevangenisbeschaving*" zo had hij aan de ingang van het paviljoen laten schilderen. Hij gaat er prat op dat in "*zijn*" afdeling geen geweld voorkomt.

Inbreuk op zijn wetten wordt niet geduld en geweldenaars moeten de afdeling verlaten of overleven het niet. Ik vroeg hoe het met hem ging, hoewel ik aan zijn gezicht wel kon zien dat hij het moeilijk had. Toen vroeg hij me plots of een mis opdragen of bidden voor overledenen zin had. Ik voelde meteen vanwaar de wind kwam, maar vroeg hem vanwaar die vraag. "Wel", zo zei hij, "je zult wel vernomen hebben dat enkele maanden geleden mijn zoon door de politie vermoord is. Dat doet nog altijd veel pijn." Ik zei dat het in elk geval helpt om het leed te dragen. "Op het einde van onze bezinningsdag hebben we een eucharistieviering en ik zal je zoon er speciaal in gedenken. Je bent alvast uitgenodigd." Hij bedankte en kwam even later met zijn gevolg meedoen. Bij de uitwisseling van ervaringen over helpen en geholpen worden, vertelde hij dat hij altijd veel mensen geholpen had met het geld van zijn drughandel. Maar toen hij gevangen werd genomen van zo goed als niemand steun heeft gekregen, uitgezonderd van **een eenvoudige vrouw uit zijn wijk** die hem zeep en tandpasta kwam brengen. Daar was hij diep door geraakt.

Van harte, Filip

Wie dit project wil steunen kan storten op P.C. (BE31)000-0335287-55 van VZW Volens met vermelding Filip Cromheecke